

Posudek oponenta disertační práce Petry Laufkové
“KAUZATIVITA V SOUČASNÉ PORTUGALŠTINĚ”
předkládané v roce 2024 na Ústavu románských studií

Stručná charakteristika práce

Disertační práce se tematicky řadí do oblastí portugalské lingvistiky a pojednává o problematice *kauzativity* v portugalském jazyce. Je rozdělena do 11 kapitol, které by se daly shrnout do následujících vzájemně se prolínajících částí: úvod (1. kap.), teorie (kap. 2.-7.), vlastní výzkum (kap. 8.-10.) a závěr (11. kap). Kromě seznamu použité literatury a doprovodného materiálu obsahuje také 2 přílohy (dotazník a výsledky dotazníkového šetření). Je psána česky. Má 311 normativních stran (231 fyzických stran včetně přílohy).

Stručné celkové zhodnocení práce

Jak disertační práce ukazuje, autorka se vyznačuje vyšším stupněm analytického myšlení, exaktním a transparentním přístupem k vědeckému bádání a komplexním a pozitivně kritickým uvažováním. Detailně a důsledně rozvádí různé pohledy na problematiku použití kauzativních konstrukcí v současné portugalské, a to zejména z morfoložicko-syntaktického, sémantického a pragmatického hlediska. Její vlastní výzkum pak lze popsat jako převážně kvalitativní, používá v něm také kvantitativní metodu založenou na vlastním sběru dat. Ta získává pomocí dotazníkového šetření a korpusového výzkumu (konkrétně pomocí vyhledávání kauzativních konstrukcí v korpusu InterCorp). Výsledky bádání názorně ilustrují četnost jednotlivých kauzativních konstrukcí u vybraných sloves a jejich heterogenní pragmatickou interpretaci, v čemž spočívá největší přínos celé práce. Velmi cenný je také přehled existujících pramenů týkajících se dané problematiky, jejichž kompilace zcela jistě stála autorku nemalé úsilí.

Autorka opírá o plnohodnotné bibliografické zdroje také vlastní vědeckou intuici. Komplexní interpretace ambivalentních otázek je založena na velmi pevné argumentaci, rozvětvené do široké škály souvisejících detailů, které sice občas připomínají některé z již existujících zdrojů (např. kritérium negace a objektových zájmen (tzv. *clíticos*) – viz Gramatika Gulbenkian), ale jež jsou obohaceny o další cenné poznatky a komparativní analýzu.

Velmi pečlivě zpracovává a vhodně začleňuje citace primární i sekundární literatury (i když níže vytýkám ne vždy přesné záznamy – pro celkové hodnocení práce ne zcela relevantní). V práci zaznamenáváme také občasné zohlednění aspektu diatopického a kontrastivního (viz porovnání použití kauzativních struktur v portugalské vs. francouzštině, nebo v evropské vs. brazilské portugalské). Třeba ocenit také zmínku o problematických aspektech práce, zejména o nízkém počtu respondentů a nemožnosti hlubší sociolingvistické analýzy. Zde je důležité vyzdvihnout, že důležitá je široká škála odpovědí, přinášející svědectví o *proměnných* zkoumaného fenoménu, kterým autorka poskytuje nový vhled do problematiky kauzativ, a to nejen z hlediska četnosti použití jednotlivých struktur jakož i z hlediska kognitivního rozpoznání sémantických rysů zkoumaných vazeb.

Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Jak již bylo řečeno, struktura argumentace je naprosto exaktní, vědecká, výklad je srozumitelný, logický, text je kohezí a přehledný, což je nutno samo o sobě u tak složité problematiky vnímat jako velký úspěch. Hlavním cílem výzkumu je prozkoumat míru zpracování dané problematiky v portugalské lingvistice, posoudit její kvalitu a vyhledat jak prázdná, tak protichůdná tvrzení, které autorka zčásti doplňuje a občas vyvrací: různorodost vnímání pragmatického významu není vždy v souladu s existujícími zdroji. Autorka s naprostým přehledem splnila cíle stanovené na základě vlastních hypotéz a svým výzkumem přináší nové a cenné poznatky.

Po formální stránce je práce také velmi zdařilá. Text je takřka bez chyb či překlepů, poznámky pod čarou odkazují mimo jiné také na možnost prohloubení o další zdroje. Příklady jsou vhodně očíslovány, stejně tak i schémata, grafy či tabulky. I tento aspekt práce významně přispívá k její vysoké kvalitě.

Co se kritického hodnocení disertační práce týče, vadou na kráse by mohly být občasné nepřesné citační údaje. Co se citačních záznamů hromadného díla týče, v portugalské lingvistice bývá zvykem – dle kontextu - odkazovat buď na celé dílo (jeli předmětem obecnějšího pojednání) anebo na jeho část (je-li citována konkrétní kapitola). To je nutné respektovat i v případě gramatiky Gulbenkian, jak ji autorka v díle nazývá, u níž lze použít buď odkaz obecný (RAPOSO, Eduardo Paiva et alii. Gramática do Português – Volume I, II. Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian, 2013., v textu pak Raposo et.al (2013), pokud pojednáváte o knize jako celku, anebo odkaz na její jednotlivé podkapitoly, přičemž jejich autory lze jednoduše vyhledat v úvodu každé kapitoly (oddělené v knize vždy červenou stránkou). Stejně tak i je nutné začlenit jednotlivé autory do seznamu použité literatury. K nedopatření pak došlo na několika místech, např.:

-viz str. 44 v poznámce pod čarou. Kapitola 37 byla napsána Pilarem Barbosem a E.B.P. Raposem: BARBOSA, P, RAPOSO E.B.P. Subordinação argumental infinitiva in Raposo E.B.P. (orgs.). Gramática do Português, Vol. II, (p.1901-2057), 2013 (v textu pak Barbosa, Raposo 2013, str....).

- viz str. 55 v poznámce pod čarou. Autorem podkapitoly je Pilar Barbosa, citační záznam je pak: BARBOSA, P. Subordinação argumental finita in Raposo E.B.P. (orgs.). Gramática do Português, Vol. II, (p.1901-2057), 2013 (v textu BARBOSA 2013, str....), apod.

V odkazech na příklady z této gramatiky přesně neodpovídají stránky. Některá přejatá tvrzení (str. 54) jsou citována jako originál (např. místo Andrade 2015 mělo být Kayne 1975, apod.). Zároveň by snad bylo vhodnější odkazovat spíše na deskriptivní než normativní literaturu (např. na str. 31 – kde jsou uvedené zdroje převážně deskriptivní povahy. včetně gramatiky Gulbenkian (viz: <https://gulbenkian.pt/publications/gramatica-do-portugues-vol-ii/>))

U některých odkazů figurujících v seznamu použité literatury není jasné využití pro účely výzkumu: Cezario, M. M. et al. (1996), Creissels, D. (1995), Davies, M. (1995), Fidler, M. (2017).

V kapitole třetí by snad bylo vhodné jasněji vysvětlit Dixonovu typologii (zejména 3.1.1.), kdy není z textu jasné rozpoznatelný rozdíl mezi komplexními predikáty a perifrastickými kauzativními konstrukcemi. Pro oba je uveden stejný příklad (*faire* plus infinitiv a *fazer* plus infinitiv).

Poslední nejasnost se týká vazby VVO a použití akuzativního předmětu u tranzitivních sloves.

Příklad je sice uveden s pramenem, ale chybí návaznost na předchozí teoretický výklad. Konkrétně jde o konstrukci ilustrující negaci, která však nemá dle řečeného na objektová zájmena vliv: *não deixou ir os filhos à escola* (srovnej s *deixou comer o bolo aos filhos*.)

Zmíněné nedostatky nejsou pro práci zcela relevantní, protože nijak negativně neovlivnily průběh ani výsledky výzkumu.

Dotazy k obhajobě

1. Co se týče četnosti infinitivních a finitních tvarů plnovýznamového slovesa, jež je součástí perifrastické kauzativní konstrukce či komplexního predikátu, lze předvídat *proměnné* tendence?

2. Dalo by se podle výsledků dotazníkového šetření předvídat, který faktor má na vnímání pragmaticko-sémantických rysů největší vliv?

Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěla.

20.3.2024

doc. Mgr. Iva Svobodová, Ph.D.